

Gelijk zijn = Gelijk krijgen?

**De naleving van de
gelijkebehandelingswetgeving in
het mbo**

Titel	:	Gelijk zijn = gelijk krijgen?
Project/Werkgroep	:	Kennispunt Passend Onderwijs en Kennispunt GKD
Auteur(s)	:	Doride de Bruijn, Joan Tol, Peter Vermeijs
Illustraties	:	Klik of tik om tekst in te voeren.
MBO Raad	:	Houttuinlaan 6 Postbus 2051 3440 DB Woerden T: 0348 - 75 35 00 E: info@mboraad.nl I: www.mboraad.nl
Woerden	:	01-04-2021
Versienummer	:	1.0 1 april 2021

Inhoudsopgave

- 1 Inleiding
- 2 Adviezen per discriminatiegrond
 - 2.1 Godsdienst en levensovertuiging
 - 2.1.1 Bidden
 - 2.1.2 Kleding
 - 2.1.3 Ontheffing
 - 2.1.4 Handen schudden
 - 2.1.5 Stage
 - 2.1.5.1 Stagediscriminatie
 - 2.1. Scholen van bijzonder onderwijs
 - 2.2 Ras en nationaliteit
 - 2.3 Geslacht
 - 2.4 Handicap of chronische ziekte
 - 2.4.1 Relatie met de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte en de Wet passend onderwijs
 - 2.4.2 Preventieve voorlichting
 - 2.4.3 Toelating
 - 2.4.4 Doeltreffende aanpassing
 - 2.4.5 Stage
 - 2.5 Leeftijd
 - 2.6 Geaardheid
- 3. Klachtenbehandeling
- 4. Tot slot

1 Inleiding

Mbo-scholen (en dus ook de studenten) zien zich geconfronteerd met situaties die strijd kunnen opleveren met de gelijkebehandelingswetgeving. Gelijke behandeling gaat vaak over twee rechten die met elkaar strijden. Onderscheid maken in gelijke situaties mag niet, maar er zijn gevallen waarin onderscheid toch gerechtvaardigd is. Het gaat uiteindelijk altijd om een afweging van belangen. Maar het is niet alleen een probleem van de scholen. Ook op de arbeidsmarkt komt discriminatie nog steeds voor, denk hierbij bijvoorbeeld aan het probleem van stagediscriminatie.

De MBO Raad heeft in 2012, na gesprekken met de voorloper van het College van de Rechten van de Mens (de Commissie Gelijke behandeling), besloten een handreiking op het gebied van gelijkebehandelingswetgeving voor leden van de MBO Raad op te stellen waarin duidelijk wordt hoe de verschillende belangen bij gelijke behandeling zorgvuldig moeten worden afgewogen. Gezien het feit dat er de afgelopen 7 jaar veel is veranderd, is besloten tot een nieuwe versie van het servicedocument.

Gelijke behandelingswetgeving

Hoewel de gelijkebehandelingswetgeving ook voor personeel geldt, is dit document vooral gericht op de verhouding tussen mbo-scholen en studenten. De gelijkebehandelingswetgeving heeft als doel het voorkomen van (onnodige) uitsluiting en achterstelling van (groepen) mensen. Voor mbo-scholen gaat het dan met name om de toegang tot en het geven van onderwijs. Om ervoor te zorgen dat studenten toegang krijgen tot onderwijs verbiedt de gelijkebehandelingswetgeving het maken van onderscheid op verschillende persoonsgebonden kenmerken, te weten:

- Godsdienst;
- Levensovertuiging;
- Politieke gezindheid;
- Ras;
- Geslacht;
- Nationaliteit;
- Hetero- of homoseksuele gerichtheid/ geaardheid;
- Burgerlijke staat;
- Handicap of chronische ziekte;
- Leeftijd.

Niet alle discriminatiegronden worden in dit document even uitgebreid behandeld. Dit hangt samen met de voor het mbo relevante oordelen die de Commissie Gelijke Behandeling tot nu toe heeft gegeven. De MBO Raad streeft ernaar dit document dynamisch te houden. Wanneer nieuwe oordelen, over nieuwe onderwerpen of met vernieuwende inzichten worden gepubliceerd zal de MBO Raad het document aanpassen.

Op 1 oktober 2012 is de Wet College voor de Rechten van de Mens (WCRM) in werking getreden. Bij deze wet is het College voor de Rechten van de Mens opgericht. In de wet

zijn de taken, bevoegdheden, samenstelling en werkwijze van het College vastgelegd. Het College voor de Rechten van de Mens (CRM) is een onafhankelijk college dat nagaat of in bepaalde situaties sprake is van overtreding van de gelijkebehandelingswetgeving. Het College kan op schriftelijk verzoek onderzoeken of een onderscheid is of wordt gemaakt als bedoeld in de Algemene wet gelijke behandeling, de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen of artikel 646 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek, en zijn oordeel daaromtrent kenbaar maken. Voorts kan het College uit eigen beweging onderzoeken of zodanig onderscheid stelselmatig wordt gemaakt en zijn oordeel daarover kenbaar maken.

Een verzoek aan het CRM moet gaan om discriminatie op één van de 8 gronden die in de Algemene wet gelijke behandeling (AWGB) genoemd zijn.

Art. 1 van de Algemene Wet Gelijke behandeling (AWGB) luidt:

1. In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

- a. onderscheid: direct en indirect onderscheid, alsmede de opdracht daartoe;
- b. direct onderscheid: indien een persoon op een andere wijze wordt behandeld dan een ander in een vergelijkbare situatie wordt, is of zou worden behandeld, op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid of burgerlijke staat;
- c. indirect onderscheid: indien een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelwijze personen met een bepaalde godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid of burgerlijke staat in vergelijking met andere personen bijzonder treft.

2. Onder direct onderscheid op grond van geslacht wordt mede verstaan onderscheid op grond van zwangerschap, bevalling en moederschap.

Het kan ook gaan over handicap of chronische ziekte of over leeftijd, deze 2 gronden worden echter niet in de AWGB genoemd, maar in aparte wetten, te weten de 'Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte' en de 'Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid'.

2 Adviezen per discriminatiegrond

De gelijkebehandelingswetgeving vereist van alle mbo-scholen passende maatregelen te treffen ter voorkoming van discriminatie. Heeft een mbo-school geen inzicht in de mate waarin discriminatie voorkomt noch een daarop afgestemd onderwijsbeleid, dan neemt zij het risico dat bij klachten over discriminatie wordt geoordeeld dat de mbo-school tekort is geschoten in haar zorgplicht.

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van de oordelen van het CRM beschreven hoe mbo-scholen het beste kunnen handelen. Daarbij komen vragen aan de orde als: Hoe gaat de mbo-school om met een verzoek om bidruimtes? Mag een student vanwege zijn handicap of vanwege zijn leeftijd worden geweigerd? Waaraan moet een klachtenregeling voldoen?

Gekeken wordt naar de discriminatiegronden godsdienst, levensovertuiging, ras en nationaliteit, geslacht, chronische ziekte en handicap, leeftijd en leeftijd omdat deze regelmatig ter sprake komen binnen de onderwijssetting. Naleving van deze adviezen geeft geen garantie dat een mbo-school zich niet meer zal hoeven verantwoorden voor het CRM, maar het zorgt ervoor dat de mbo-instelling sterker staat bij een eventuele verantwoording omdat de zaken goed geregeld zijn.

Juridisch kader

De gelijkebehandelingswetgeving verbiedt het maken van onderscheid op grond van verschillende persoonskenmerken, zoals godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid, burgerlijke staat, handicap/chronische ziekte en leeftijd. Dit betekent dat een mbo-school geen onderscheid mag maken ten aanzien van studenten op één van deze gronden. Het onderscheid kan zowel direct als indirect zijn. In beide gevallen is het onderscheid in principe verboden.

Er is sprake van direct onderscheid wanneer een persoon op een andere wijze wordt behandeld dan een ander in een vergelijkbare situatie wordt, is of zou worden behandeld op grond van bijvoorbeeld ras of seksuele gerichtheid. Hierbij kan worden gedacht aan een student die wordt gediscrimineerd door een docent vanwege het dragen van bepaalde kleding. Direct onderscheid kan niet worden gerechtvaardigd en is dus verboden, tenzij een specifiek in de wet genoemde uitzondering van toepassing is (zie verder paragraaf 2.1.2).

Van indirect onderscheid is sprake indien een ogenschijnlijk neutrale bepaling, maatstaf of handelwijze personen met bijvoorbeeld een bepaalde godsdienst of van een bepaald geslacht in vergelijking met andere personen bijzonder treft. Een mbo-school kan bijvoorbeeld een kledingvoorschrift of een gedragsregel neutraal formuleren, terwijl de regel sommige studenten bijzonder treft vanwege hun godsdienst of levensovertuiging (bijvoorbeeld een verbod op het dragen van hoofdbedekking). Indirect onderscheid kan objectief worden gerechtvaardigd. Dit wil zeggen dat het onderscheid niet verboden is als de mbo-school een goede en voldoende zwaarwegende reden heeft voor (bijvoorbeeld) het kledingvoorschrift en er geen andere mogelijkheden zijn om het doel van het kledingvoorschrift te bereiken. Het is dan ook van belang dat mbo-scholen

bij het invoeren van bepaald beleid of van een bepaalde regel zich goed rekenschap geven van de reden(en) van het (nieuwe) beleid of de (nieuwe) regel.

2.1 Godsdienst en levensovertuiging

Het begrip godsdienst dient ruim te worden uitgelegd en omvat niet alleen het huldigen van een geloofsovertuiging, maar ook het zich er naar kunnen gedragen. Dit aspect van godsdienstvrijheid wordt ook wel handelingsvrijheid genoemd. Ook gedragingen die uitdrukking geven aan een godsdienstige overtuiging worden dus beschermd door de gelijkebehandelingswetgeving.

2.1.1 Bidden

Een mbo-school mag het bidden niet verbieden en/of onmogelijk maken. Echter, de mbo-school mag daaraan wel voorwaarden stellen. Een mbo-school mag bijvoorbeeld van haar studenten eisen dat ze slechts bidden in de eigen tijd, namelijk in de pauzes.

De mbo-school is niet verplicht een bidruimte of lokaal in te richten voor de studenten.¹

Wanneer een student vanwege zijn geloofsovertuiging de studietijd wil aanpassen om te kunnen bidden, mag de mbo-school dit niet zonder meer weigeren. In overleg met de student dient gezocht te worden naar een werkbare oplossing. De mbo-school dient de gemaakte afspraken vast te leggen. Dit laatste is geen verplichting die uit de gelijkebehandelingswetgeving voortvloeit, maar het is wel goed en wenselijk voor alle partijen dat de gemaakte afspraken worden vastgelegd.

Indien de studie een aanwezigheidsverplichting kent, kan de mbo-school van de student verlangen dat hij/ zij aanwezig is.

2.1.2 Kleding

Per 1 augustus 2019 is in Nederland de Wet Gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding in werking getreden op locaties waar communicatie via gezichtsuitdrukking belangrijk is.²

De Wet Gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding zegt dat er een verbod is op het dragen van kleding die het gezicht geheel bedekt of zodanig bedekt dat alleen de ogen onbedekt zijn, of onherkenbaar maakt. Het verbod geldt voor alle vormen van gezichtsbedekking zoals bivakmutsen, boerka's, niqabs en integraalhelmen. Een hoofddoek, een geschminkt gezicht, een sluier die het gezicht niet bedekt of een hoofddekseel valt niet onder het verbod. Het verbod geldt in mbo-scholen, het openbaar vervoer, overheidsinstellingen en zorginstellingen.

In een aantal gevallen geldt het verbod niet:

1. Als het dragen van deze kleding noodzakelijk is ter bescherming van het lichaam in verband met de gezondheid of de veiligheid.
2. Als het noodzakelijk is in verband met eisen die aan de uitoefening van een beroep of de beoefening van een sport worden gesteld.

¹ Zie bijvoorbeeld: <https://mensenrechten.nl/nl/oordeel/2000-51>

² Zie de poster van de overheid op: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezichtsbedekkende-kleding-in-de-media-boerkaverbod/vraag-en-antwoord/wat-houdt-het-gedeeltelijk-verbod-op-gezichtsbedekkende-kleding-in>

3. Als het passend is in verband met het deelnemen aan een feestelijke of een culturele activiteit, waarbij gezichtsbedekkende kleding naar maatschappelijke opvattingen passend is. Je kunt hierbij denken aan feesten, evenementen, theatervoorstellingen en dansvoorstellingen, zoals sinterklaasvieringen, carnaval en toneeluitvoeringen die de mbo-school plaatsvinden. De uitzondering geldt alleen als de kleding onlosmakelijk onderdeel is van het betreffende feest (een masker hoort bij Halloween, een bruidssluier hoort bij een bruiloft). De uitzondering is bedoeld voor een incidentele activiteit met een tijdelijk karakter en daarmee heeft ook het dragen van de gezichtsbedekkende kleding een incidenteel, tijdelijk karakter.

Op mbo-scholen die onderwijs verzorgen of examens dan wel staatsexamens afnemen geldt het verbod op het dragen van gezichtsbedekkende kleding voor docenten, studenten en ouders en ook voor andere bezoekers in en rond het schoolgebouw (het terrein van de mbo-instelling). Het verbod is gekoppeld aan het gebouw, ongeacht de activiteit. Ook wanneer er geen onderwijs wordt gegeven, maar het onderwijsgebouw bijvoorbeeld verhuurd is aan derden buiten lestijden, is het verbod van kracht.

Mbo-scholen dienen daarnaast terughoudend te zijn met kledingvoorschriften die beperkingen inhouden voor bepaalde studenten (bijvoorbeeld kleding die verband houdt met het uitdragen van een religieuze of levensbeschouwelijke opvatting).

- Hoofddoek of gezichtssluier

Het specifiek verbieden van de hoofddoek of gezichtssluier van studenten is in principe niet toegestaan. Het als zodanig verbieden van een hoofddoek of gezichtssluier leidt al gauw tot direct onderscheid; maar wanneer een op zichzelf neutraal kledingvoorschrift tot gevolg heeft dat studenten die om godsdienstige redenen een hoofddoek of een gezichtssluier dragen dit niet meer zouden mogen, is er sprake van indirect onderscheid. Van het verbieden van gezichtsbedekkende kleding heeft het CRM gezegd dat dit om redenen die verband houden met communicatie en veiligheid wel mag (oordeel 2003-40). Communicatie kan in de meeste gevallen geen rechtvaardiging zijn voor het verbieden van hoofdbedekking waardoor studenten met een hoofddoek worden getroffen. Die vereiste terughoudendheid geldt ook voor mbo-scholen op bijzondere grondslag. Voor dit laatste geldt dat deze scholen met een beroep op deze bijzondere grondslag wel hoofddoeken zouden kunnen verbieden, mits dit nodig is voor de verwezenlijking van de bijzondere grondslag.

- Hoofddekseis

Ook een neutraal geformuleerd verbod van hoofddekseis in de klas, of de neutrale eis om op elkaars (onbedekte) haar te kunnen oefenen voor de kappersopleiding, kan onderscheid opleveren. Dit betekent dat dit dus niet is toegestaan. Er worden dan immers studenten benadeeld die zich, vanwege hun geloofsovertuiging, een hoofddoek dragen.

- Kledingvoorschriften

Mensen die in hun kleding uiting willen geven aan hun culturele of etnische achtergrond kunnen tevens onevenredig getroffen worden door neutrale kledingregels. Een voorschrift tot het dragen van 'westerse kleding' maakt verboden onderscheid naar ras.

Ook versieringen en accessoires kunnen worden geduid als geloofsuitingen, zoals het sierdolkje dat sikhs onder hun kleding dragen.

Kledingvoorschriften zijn alleen dan toegestaan indien er zwaarwegende belangen op het spel staan: indien de rechten en vrijheden van anderen of andere beschermwaardige belangen in het gedrang komen en het onderwijsproces of het functioneren van medewerkers wordt belemmerd. Goede communicatie, identificatie en veiligheid gelden als dergelijk zwaarwegend beschermwaardig belang (een sierdolkje verbieden gebeurt dus ook op grond van het zwaarwegend belang van de veiligheid). Het veiligheidsaspect van kleding op de werkplek, stageplek of praktijkruimte verdient enige nuancering. Indien er een alternatief voorhanden is om discriminatie te voorkomen zijn scholen gehouden om studenten hierin bij te staan, een mbo-school mag bijvoorbeeld niet verbieden dat iemand een hoofddoek draagt die geen gevaar oplevert.

Er mogen niet zomaar conclusies getrokken en/ of sancties opgelegd worden aan studenten op grond van de associaties die hun kleding of uiterlijk bij anderen opwekt. Te denken valt aan 'Lonsdale-kleding', een merk dat wordt geassocieerd met rechtsextremistisch denken. Niet gesteld kan worden dat alle dragers werkelijk een rechtsextremistisch statement willen maken. Voor veel dragers is het slechts modieuze kleding. In geval van twijfel over de overtuiging van de betrokkene moet individuele toetsing uitkomst bieden. Indien een persoon zich racistisch of rechts-extremistisch uit en het gedachtegoed dat hieraan ten grondslag ligt daadwerkelijk aanhangt, kan de kleding wel worden verboden.

Kledingvoorschriften kunnen tevens verboden onderscheid naar geslacht opleveren. Het verbod op het dragen van een hoofddoek of keppel treft bijvoorbeeld alleen vrouwelijke dan wel mannelijke aanhangers van het geloof.

NB: In de wet is een uitzondering opgenomen. Die uitzondering bepaalt dat bijzondere scholen eisen mogen stellen aan hun personeel, als deze eisen nodig zijn voor de vervulling van de (godsdienstige) grondslag van de mbo-schol. Om voor deze uitzondering in aanmerking te komen moeten scholen aan de volgende voorwaarden voldoen:³

- a. er moet sprake zijn van een school van bijzonder onderwijs;
- b. de scholen moeten een consistent beleid voeren ter handhaving van de grondslag;
- c. het kledingvoorschrift moet nodig zijn voor de verwezenlijking van de grondslag;
- d. het kledingvoorschrift mag niet leiden tot onderscheid op grond van het enkele feit van politieke gezindheid, ras, geslacht, nationaliteit, hetero- of homoseksuele gerichtheid of burgerlijke staat.

³ Zie ook: <https://mensenrechten.nl/nl/oordeel/2012-68>

- Arbeidsmarkt

Mbo-scholen die omwille van een goede voorbereiding van studenten op de arbeidsmarkt bepaalde uniforme kleding- en gedragsregels hanteren voor de studenten, moeten verifiëren of die regels wel zijn afgestemd op de feitelijk geldende regels in een bepaalde sector of beroep.

Mbo-scholen dienen niet zonder meer aan te sluiten bij eventuele discriminatoire handelingen van de arbeidsmarkt en na te denken over alternatieve mogelijkheden die wel stroken met de gelijke behandelingswetgeving.

- Een voorbeeld is het verbod op een hoofddoek in de sector verzorging omdat het leerproces vereist dat studenten aan den lijve ondervinden hoe het voelt om door een ander verzorgd te worden. Als alternatief kan gedacht worden aan het anders vastknopen van de hoofddoek.
- Een ander voorbeeld is het verbod van een carcaf (een langer model hoofddoek met vleermuismouwen die ook schouders en borst bedekt) omdat deze de bedrijfskleding en het logo teveel zou bedekken. Ook hier was een alternatief denkbaar, namelijk een carcaf in dezelfde stof en kleur uitgevoerd als de bedrijfskleding, met daarop zichtbaar het bedrijfslogo gespeld. Alternatieven moeten wel praktisch uitvoerbaar zijn.

2.1.3 Ontheffing

Een student die (onderdelen van) het onderwijs in strijd acht met zijn geloofsovertuiging zal zelf ontheffing moeten vragen bij het bevoegd gezag van de mbo-school.

Scholen wordt aanbevolen om de regels voor ontheffingen duidelijk en voor een ieder kenbaar vast te leggen.

Indien een ontheffing wordt aangevraagd dient de mbo-school op zoek te gaan naar praktische oplossingen om het conflict tussen de schoolactiviteit en het godsdienstige gebod of verbod te vermijden. Doet zij dit niet, dan loopt de mbo-school het risico dat zij verboden onderscheid op grond van godsdienst maakt. Het CRM geeft geen voorbeelden van praktische oplossingen en laat dit aan de mbo-school zelf over, maar men zou hierbij kunnen denken aan alternatief onderwijs in de vorm van zelfstudie.

Indien de activiteit waar een ontheffing voor wordt gevraagd samenhangt met de bijzondere aard van de mbo-school dan is een weigering in sommige gevallen gerechtvaardigd.

2.1.4 Elkaar een hand geven

Het niet geven van een hand in het openbaar aan een persoon van het andere geslacht is een gedraging waarmee iemand gestalte kan geven aan zijn of haar islamitische geloofsovertuiging.

Het 'geven van een hand' als toelatingsvoorwaarde voor een opleiding is in strijd met de AWGB en de WEB (toelatingsrecht).

Het vereiste van een hand geven mag geen toelatingsvoorwaarde meer zijn. Er moet nl. een wettelijke grondslag zijn voor het stellen van deze toelatingsvoorwaarde. Voor 2017 had de mbo-school hierover eigen beleidsruimte. Die bestaat niet meer.⁴

Het ministerie van OCW heeft middels een ministeriële regeling vastgelegd voor welke opleidingen aanvullende eisen mogen worden gesteld. Een school mag dus niet zelf de aanvullende eisen bepalen, ook een VOG is geen voorwaarde voor inschrijving. De mbo-school mag wel bepalen of ze de aanvullende eisen hanteren bij de toelating.

Aanvullende eisen worden alleen gesteld wanneer de uitoefening van het beroep of de beroepen waarvoor een opleiding voorbereid of de organisatie en inrichting van het onderwijs specifieke eisen stellen aan de kennis of vaardigheden van een student.

N.B.: Het elkaar niet (meer) de hand schudden is op dit moment (2020) een van de maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van het Covid-19 virus (en mogelijke andere varianten van dit virus). Wellicht zal dit nog enige tijd duren.

2.1.5 Stage

De Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven erkent bedrijven tot leerbedrijf aan de hand van een erkenningsreglement. SBB gaat periodiek bij de leerbedrijven langs om te beoordelen of het leerbedrijf nog steeds voldoet aan de criteria uit het erkenningsreglement. Ook ontsluit SBB informatie over de leerbedrijven via www.stagemarkt.nl.

Mbo-scholen zijn verantwoordelijk voor de matching van studenten met het leerbedrijf waar de student de stage gaat volgen. Het leerbedrijf is verantwoordelijk voor de (dagelijkse) begeleiding in het leerbedrijf en één van de voorwaarden in het erkenningsreglement van SBB is dat er een praktijkopleider in het leerbedrijf aanwezig is voor de begeleiding van de student in het leerbedrijf.

Daarnaast zijn mbo-scholen verantwoordelijk voor de begeleiding tijdens de BPV. De mbo-scholen kunnen hier invulling aan geven door contact te onderhouden met de student en de praktijkopleider in het leerbedrijf. Een goed contact in de driehoek BPV-begeleider van mbo-school, stagiair en praktijkopleider in het leerbedrijf kan in veel gevallen voorkomen dat er problemen ontstaan, en daar waar wel problemen ontstaan, zijn de praktijkopleider in het leerbedrijf en de BPV-begeleider van mbo-school het eerste aanspreekpunt voor de stagiair.

Als studenten problemen ervaren tijdens de stage, wordt van hen verwacht dat zij in alle stadia van de stage duidelijk en tijdig communiceren over eventuele klachten en problemen. Studenten moeten met klachten terecht kunnen bij de BPV-begeleider van de mbo-school of de praktijkopleider van het leerbedrijf. Begeleiders van de mbo-school hebben hierin een actieve rol. Zij kunnen in

⁴ Zie ook: <https://www.mboraad.nl/themas/toelatingsrecht> en <https://onderwijsenexaminering.nl/publicaties/handreiking-wet-vroegtijdige-aanmeldatum-voor-en-toelatingsrecht-tot-het-beroepsonderwijs/>

begeleidingsgesprekken de student vragen hoe het gaat, welke ervaringen de studenten hebben, wat goed gaat, wat minder goed en betrek dat niet alleen op opdrachten, maar ook op de sfeer, cultuur en bejegening.⁵

Een student die problemen ervaart met het beleid van een stageplek, moet dit zelf aangeven bij de klachtenregeling/ vertrouwenspersoon van het bedrijf of de eigen mbo-school. Een mbo-school die hiervan op de hoogte wordt gebracht, heeft de inspanningsplicht om met de student (en het leerbedrijf) tot een passende oplossing te komen.

Als problemen worden ervaren is het handig om gebruik te maken van het volgende trapje: uitspreken, bespreken, afspreken, aanspreken. Dit kan schade door inzet van 'te' zware middelen voorkomen en beperken.

2.1.5.1 Stagediscriminatie

Het wordt voor sommige jongeren steeds moeilijker om hun weg te vinden binnen de huidige maatschappij. De complexiteit ten aanzien van identiteitsontwikkeling, de wereld van opleiding, beroepen en arbeidsmarkt neemt toe. Een situatie die nog complexer is voor kwetsbare jongeren en risicogroepen.

De achtergrond van de student is (vaak) bepalend voor de kansen die hij heeft. Dit feit leidt tot kansenongelijkheid. Jongeren uit hogere sociale milieus maken ambitieuzere onderwijsbeslissingen dan jongeren uit lagere sociale milieus. En docenten hebben ook vaak hogere verwachtingen van jongeren uit hogere sociale milieus.

In het mbo zijn er verschillen die een directe relatie hebben met het opleidingsniveau van de ouders. Studenten met praktisch opgeleide ouders verlaten het mbo vaker zonder diploma dan studenten met theoretisch opgeleide ouders. Bovendien is de hoogte van het diploma gerelateerd aan het opleidingsniveau van de ouders.⁶

De overgang van het onderwijs naar de arbeidsmarkt is kwetsbaar vanuit het oogpunt van gelijke kansen. In het mbo zijn jongeren met een niet-westerse achtergrond vaker werkloos dan jongeren met eenzelfde diploma.⁷

Uit eerder onderzoek (Kennisplatform Integratie en Samenleving (KIS) en Researchcentrum Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA)) is gebleken dat mbo-studenten met een migratie-achtergrond moeilijker aan een stageplaats komen dan hun medestudenten met een Nederlandse achtergrond.⁸

⁵ Zie ook: <https://www.schoolenveiligheid.nl/mbo/kennisbank/veilig-op-stage/>

⁶ <https://www.expertisepuntlob.nl/lob-en-gelijke-kansen>

⁷ Onderzoek SEO: <http://www.seo.nl/pagina/article/de-overgang-van-het-mbo-naar-de-arbeidsmarkt>

⁸ <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/stagediscriminatie-mbo-studenten.pdf>

Zo ervaren mbo-studenten met een migratie-achtergrond meer moeite in hun zoektocht naar een stageplaats en moeten ze vaker solliciteren voordat ze een stageplaats gevonden hebben. Negatieve beeldvorming op basis van hun migratie-achtergrond lijkt hierbij een rol te spelen. Hebben de mbo-studenten met een migratie-achtergrond echter eenmaal een stage gevonden, dan hebben ze een even grote kans op werk als hun medestudenten met een Nederlandse achtergrond. Er is geen onderzoek gedaan of dit te danken is aan het feit dat werkgevers hen via de stage persoonlijk hebben leren kennen. Uit sociaalpsychologisch onderzoek blijkt wel dat persoonlijk contact onder specifieke voorwaarden negatieve beeldvorming op basis van groepslidmaatschap kan verminderen.

Verder zijn er positieve ervaringen die erop wijzen dat een actieve opstelling van onderwijsteams juist een deel van de oplossing vormt. Het is de taak van het onderwijs om zoveel mogelijk bij te dragen aan het opheffen van niet wenselijke verschillen tussen schoolloopbanen, zowel binnen de opleiding als in de aansluiting op de stage en de arbeidsmarkt.

Als een mbo-school aandacht wil geven aan het thema stagediscriminatie is het aan te bevelen op een aantal niveaus stappen te zetten.

1. Op organisatorisch niveau is vastgesteld en uitvoerbaar beleid, gekoppeld aan verantwoordelijkheid van management een eerste stap.
2. Op teamniveau is het essentieel dat het gesprek met elkaar wordt aangegaan over ervaringen van zowel docenten als studenten met het fenomeen stagediscriminatie. Het delen van inzichten, ervaringen en elkaar ondersteunen in een veilige en open sfeer dragen bij aan het bewust omgaan met het zoek- en begeleidingsproces van studenten door de betrokken professionals.
3. Het voorbereidingstraject met - en voor studenten richting de stagemarkt vraagt eveneens aandacht. Dit proces kan bijvoorbeeld verbeterd worden door de inzet van rolmodellen, studenten leren netwerken, uitvoeren van oriënterende bedrijfsbezoeken en een actieve betrokkenheid van regionale bedrijven.
4. Tijdens de stage de aandacht voor ervaringen van de student actief bespreekbaar maken.

Bij discriminatieklachten door studenten dienen mbo-scholen een zorgvuldig onderzoek in te stellen en zo nodig passende maatregelen te nemen (zie verder H3). Dit dient wel in overleg met de student te gebeuren (er moet een afweging worden gemaakt tussen de wens van de student en de verantwoordelijkheid van de school (waarbij wellicht ook rekening moet worden gehouden met de privacywetgeving). Het verdient aanbeveling om een dergelijke casus ook te melden bij het meldpunt stagediscriminatie van SBB. SBB start dan een onderzoek naar het betreffende leerbedrijf en SBB kan

besluiten tot intrekking van de erkenning van het leerbedrijf. Gedacht kan worden aan omstandigheden waarbij sprake is van intimidatie, discriminatie, agressie en/of geweld.⁹

2.1.6 Mbo-scholen met een godsdienstige of levensbeschouwelijke grondslag¹⁰

Mbo-scholen met een godsdienstige of levensbeschouwelijke grondslag kunnen nadere eisen stellen aan de deelname aan het onderwijs. De eisen dienen een doel, namelijk het verwezenlijken van de identiteit van de betreffende mbo-school.¹¹

Slechts mbo-scholen die actief uiting geven aan hun godsdienstige of levensbeschouwelijke grondslag mogen nadere eisen stellen. Slechts een verwijzing naar de statuten waaruit blijkt dat sprake is van een godsdienstige of levensbeschouwelijke grondslag is onvoldoende.

Scholen kunnen eisen dat studenten de identiteit en/of visie van de mbo-scholen respecteren (niveau 1 en 2) en/ of onderschrijven (niveau 3 en 4).

- Onderschrijven houdt in dat de religieuze of levensbeschouwelijke opvattingen van de ouders en de student overeenstemmen met de statutaire doelstelling van de mbo-school en de wijze waarop hieraan in de praktijk invulling wordt gegeven.
- Respecteren daarentegen betekent dat de ouders en student gedragingen en/of handelingen laten zien of nalaten, die passen bij de statutaire doelstelling van het onderwijs.

De mbo-school dient ten opzichte van haar eisen consequent en consistent te handelen. Het is van belang dat aan iedereen dezelfde eisen worden gesteld en dat wordt toegezien op de handhaving van de eisen. Een mbo-school mag zijn beleid aanscherpen, mits er geen sprake is van willekeur.

De mbo-school dient zich bij het CRM uit eigen beweging te beroepen op haar bijzondere grondslag, anders kan het CRM een beoordeling hieromtrent achterwege laten, maar in de praktijk wordt er ook naar gevraagd. In dit soort zaken gaat het er vooral om dat de regel vaak is opgesteld met het oog op de grondslag van de mbo-school.

⁹ Meldpunt SBB is specifiek voor stagediscriminatie. Eigenlijk hoort intimidatie daar niet bij. Maar omdat in de reglementen staat dat de stage sociaal veilig moet zijn, zijn dit wel elementen waarop een stagebedrijf bevestigd kan worden.

¹⁰ Alle mbo-scholen zijn bijzonder onderwijs. Dit wil zeggen dat ze in particuliere handen zijn. In de gelijkebehandelingsregelgeving wordt extra ruimte gegeven aan bijzondere scholen op godsdienstige of levensbeschouwelijke grondslag. Openbaar (kent mbo niet) en bijzonder onderwijs (is alles). Binnen het bijzonder onderwijs heb je daarnaast een extra tak met als grondslag godsdienst.

¹¹ NB: Art 8.1.2 WEB (nadere voorschriften toelating): Indien binnen redelijke afstand van de woning van de deelnemer niet de gelegenheid bestaat tot het volgen van het onderwijs aan een openbare instelling, mag aan deze deelnemer de toelating tot een bijzondere instelling niet worden geweigerd op grond van godsdienst of levensbeschouwing.

2.1.7 Gymlessen

De eis van de mbo-school om aan de gymlessen deel te nemen, levert naar alle waarschijnlijkheid geen verboden onderscheid op naar godsdienst. Het niet willen deelnemen aan gymlessen zal niet snel als uiting van een geloofsovertuiging kunnen worden aangenomen.

2.2 Ras en nationaliteit

De AWGB verbiedt het maken van onderscheid op basis van ras. Het begrip ras dient ruim te worden uitgelegd. Het omvat huidskleur, afkomst of nationale of etnische afstamming. Voor de vaststelling of sprake is van onderscheid op grond van ras kan worden aangehaakt bij kenmerken die van fysieke, etnische, geografische, culturele, historische of godsdienstige aard zijn.

Bij zaken die vallen onder de grond ras kan worden gedacht aan het stellen van taaleisen. Indien scholen bij het aanbod van onderwijs onvoldoende rekening houden met de taalachterstand van studenten, kan sprake zijn van indirect onderscheid op grond van ras/nationaliteit.

Taalachterstand kan wel doorslaggevend zijn voor het aannemen van iemand op een opleiding op niveau 2, 3 of 4. Het niveau dan wel de opleiding kan vereisen dat een deelnemer over voldoende taalvaardigheid beschikt. Bij de vooropleidingseisen, namelijk een (v)mbo-diploma, voor niveau 2, 3 en 4 zijn ook eisen met betrekking tot de beheersing van het Nederlands opgenomen. Door het toelatingsrecht (zie 2.4.3) is deze vraag in principe niet aan de orde: met het stellen van vooropleidingseisen hoeft niet gekeken te worden of de betreffende persoon over de noodzakelijke competenties beschikt. Voldoen aan de vooropleidingseisen is voldoende.

- Let wel: er kunnen aanvullende eisen in de wet zijn gesteld aan de opleiding, wanneer er lastig te ontwikkelen competenties worden vereist voor de opleiding, zoals fijne motoriek of bepaalde fysieke gesteldheid.

Bij taalproblemen dienen mbo-scholen studenten actief op de hertoe bestaande voorzieningen te wijzen, bijvoorbeeld extra taalhulp die een school aanbiedt.

Wanneer een student gediscrimineerd wordt vanwege zijn ras door docenten en/of medestudenten moet een mbo-school hier tegen optreden. Ook klachten over discriminatie op grond van ras moet een mbo-school zorgvuldig en adequaat behandelen.

Binnen een mbo-school kan onder omstandigheden worden voorgeschreven dat slechts Nederlands mag worden gesproken. Met het hanteren van deze eis maakt een mbo-school indirect onderscheid op grond van ras en/of nationaliteit. Het voorschrijven dat slechts Nederlands mag worden gesproken kan om de volgende redenen: het bevorderen van de communicatie, de beheersing van het Nederlands en de sociale veiligheid.

Het blijft voor een mbo-school wel de vraag of er geen andere manieren te vinden zijn om een goede communicatie en een sociaal veilig schoolklimaat te bereiken waarbij minder of geen onderscheid wordt gemaakt.

Het voorschrift Nederlands te spreken zal eerder in de klassensituatie en op de stageplek gerechtvaardigd zijn, dan voor de pauzes op het schoolplein.

Het verdient aanbeveling dat mbo-scholen een eis om slechts Nederlands te spreken (en doelen die daarmee worden nagestreefd) aan alle betrokkenen binnen de mbo-school kenbaar te maken. Bij voorkeur dient het kenbaar maken schriftelijk te gebeuren.

Mensen die in hun kleding uiting willen geven aan hun culturele of etnische achtergrond kunnen tevens onevenredig getroffen worden door neutrale kledingregels. Een voorschrift tot het dragen van 'westerse kleding' maakt verboden onderscheid naar ras.

Het begrip nationaliteit in de AWGB dient te worden begrepen als nationaliteit in staatkundige zin, onafhankelijk van de feitelijke woon- of verblijfplaats.

2.3 Geslacht

De AWGB verbiedt het maken van onderscheid tussen man en vrouw. Onderscheid op grond van transseksualiteit en travestie wordt door het CRM bijvoorbeeld aangemerkt als onderscheid naar geslacht (homoseksualiteit valt hier niet onder).

In de AWGB staat dat organisaties met een godsdienstige of levensbeschouwelijke grondslag aan hun personeel functie-eisen mogen stellen die gerelateerd zijn aan de grondslag. Denk bijvoorbeeld aan christelijke scholen die hun leerkrachten vragen de christelijke grondslag actief uit te dragen. De enkele feit-constructie houdt in dat een christelijke mbo-scholen leraren niet mag weigeren of ontslaan vanwege het enkele feit dat zij homoseksueel, lesbisch of biseksueel zijn. Dat kan alleen als er 'bijkomende omstandigheden' zijn.¹²

Met de wetwijziging van juli 2015 blijft er wel een uitzondering bestaan voor organisaties met een godsdienstige of levensbeschouwelijke grondslag, zodat zij leraren kunnen selecteren op basis van hun godsdienstige overtuiging. Maar scholen mogen daarbij alleen onderscheid maken op godsdienst en niet op andere gronden zoals homo- of biseksualiteit.

2.4 Handicap of chronische ziekte

Op 1 augustus 2014 is de Wet passend onderwijs in werking getreden. Deze wet bracht voor het mbo geen (extra) zorgplicht mee. De mbo-scholen vielen al onder de [Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte](#) (WGBH/CZ). De WGBH/CZ verbiedt het maken van onderscheid op grond van handicap en chronische ziekte.

Volgens de vaste oordelenlijn van het CRM is niet alleen sprake van onderscheid op grond van handicap of chronische ziekte wanneer dit de enige reden is geweest om een student niet toe te laten tot een opleiding, maar ook als de handicap of chronische ziekte hierbij mede een rol heeft gespeeld.

¹² <https://mensenrechten.nl/nl/toegelicht/afschaffing-van-de-enkele-feit-constructie>

In tegenstelling tot het basis- en voortgezet onderwijs kent het mbo geen aparte onderwijsvorm waar studenten apart specialistische of intensieve begeleiding krijgen. Dit betekent dat mbo-scholen hun onderwijs en examinering zó inrichten dat er al bij de start van de opleiding rekening wordt gehouden met een eventuele extra ondersteuningsbehoefte van studenten.

2.4.1 Relatie met de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte en de Wet passend onderwijs

De MBO Raad, en met de MBO Raad een aantal mbo-scholen, stelde in de internetconsultatie dat het wetsvoorstel op gespannen voet staat met de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (WGBH/CZ) en met de Wet passend onderwijs. Er is volgens het Ministerie echter geen discrepantie tussen deze wetten en dit wetsvoorstel. Eerstgenoemde wet verbiedt onderscheid op grond van handicap of chronische ziekte bij het verlenen van toegang tot het beroepsonderwijs. Dat betekent dat een handicap of chronische ziekte geen weigeringsgrond mag zijn.¹³ Verder is de instelling op grond van de WGBH/CZ verplicht om desgevraagd doeltreffende aanpassingen te verrichten voor een gehandicapte of chronisch zieke student, tenzij dat een onevenredige belasting vormt voor de instelling. Bij aanpassingen op grond van de WGBH/CZ gaat het dus om aanpassingen waarom de student zelf vraagt. Geschillen hierover kunnen worden voorgelegd aan het CRM of aan de rechter.

Passend onderwijs houdt voor het MBO in dat het bevoegd gezag verplicht is om het ondersteuningsaanbod voor gehandicapte studenten vast te leggen in de onderwijs- en examenregeling en de afspraken met de gehandicapte student over ondersteuning vast te leggen in de onderwijsovereenkomst. Het ondersteuningsaanbod moet aansluiten bij de WGBH/CZ: De school moet zorgen voor dat wat redelijkerwijs nodig is, maar onevenredig belastende maatregelen hoeven niet (zie hieronder bij 'Bijzondere weigeringsgronden').

Het toelatingsrecht komt voort uit het de Wet toelatingsrecht mbo 2017. Het houdt in dat al degenen die beschikken over de juiste vooropleiding en in voorkomend geval voldoen aan de nadere eisen die voor specifieke opleidingen gesteld kunnen worden, toelatingsrecht hebben. Het wetsvoorstel Passend Onderwijs sluit daarbij aan. Het wetsvoorstel legt aankomende studenten niet de verplichting op om deel te nemen aan intake-activiteiten. De school is echter niet gehouden om ondersteuning te verlenen waar een student niet meewerkt om de noodzaak daartoe te kunnen vaststellen. Het wetsvoorstel verhindert niet dat studenten die vanwege hun handicap of chronische ziekte extra ondersteuning behoeven, aan een intakeprocedure worden onderworpen opdat duidelijk wordt wat aan extra ondersteuning aan de orde is.

¹³ Zie de bijzondere weigeringsgronden onder 2.4.3

2.4.2 Preventieve voorlichting

Voorlichting en oriëntatie op beroepen en vervolgopleidingen

Voorlichting begint al in de vooropleiding van de student. Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) is een onderdeel van elke opleiding in het voortgezet onderwijs en het mbo. Onder LOB verstaan we het geheel van begeleiding en activiteiten waarmee de mbo-school jongeren tijdens hun opleiding ondersteunt bij het maken van loopbaankeuzes, zoals het zich oriënteren op beroepen en vervolgopleidingen aan de hand van vragen als: wie ben ik, wat wil ik en wat kan ik.

Voor studenten met een extra ondersteuningsbehoefte is het belangrijk bij LOB aandacht te besteden aan oriëntatie op beroepen en vervolgopleidingen waarbij de beperking geen belemmering vormt, met andere woorden de student stimuleren te kijken naar wat mogelijk is.

Voorlichting over ondersteuningsaanbod in mbo

Volgens de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) zorgt het bevoegd gezag van de mbo-school ervoor dat studenten volledig en tijdig worden geïnformeerd over het ondersteuningsaanbod voor gehandicapte studenten die extra ondersteuning behoeven. In de praktijk beperkt dit zich vaak niet tot het beschrijven van het ondersteuningsaanbod voor gehandicapte studenten, maar beschrijven mbo-scholen hun ondersteuningsaanbod voor alle studenten die extra ondersteuning nodig hebben. Over het algemeen publiceren mbo-scholen deze informatie op hun website.

Mocht een student een aanpassing nodig hebben die niet is opgenomen in het ondersteuningsaanbod dan moet de mbo-school onderzoeken of deze aanpassing geboden kan worden.

Voorlichting over zorgstructuur

Elke mbo-school heeft een eigen zorgstructuur, bijvoorbeeld een brede basisondersteuning voor alle studenten en specialistische ondersteuning voor studenten met een extra ondersteuningsbehoefte, met eigen termen voor medewerkers die zich bezighouden met passend onderwijs zoals zorgcoördinator, specialist dyslexie en specialist passend onderwijs. Daarom is het belangrijk dat scholen duidelijk aangeven naar hun studenten hoe de zorgstructuur op de mbo-school in elkaar zit en hoe de functionarissen passend onderwijs genoemd worden, zodat studenten hier gemakkelijk hun weg in weten te vinden.

De zorgstructuur is vaak opgebouwd in lagen. De mentor/coach/studieloopbaanbegeleider is eerste aanspreekpunt voor studenten en verzorgt vaak de basisbegeleiding zoals studievoortgangs- en loopbaangesprekken. Daarnaast kan de student hier terecht met allerlei vragen, ook over extra ondersteuning. Als de vraag specifiek is, verwijst de mentor/coach/studieloopbaanbegeleider door naar het zorgteam. Dat kan de student het gevoel geven van het kastje naar de muur gestuurd te worden. Dat doorverwijzen er soms bij hoort om de student zo goed mogelijk te kunnen helpen, is een aspect dat meegenomen kan worden in de voorlichting over de zorgstructuur.

Verder is het belangrijk dat (ook nieuwe) mentoren/coaches/studieloopbaanbegeleiders op de hoogte zijn van de zorgstructuur van de opleiding/de mbo-school, zodat hij/zij de student door kan verwijzen naar de juiste plek.

2.4.3 Toelatingsrecht en passend onderwijs

Met de invoering van het toelatingsrecht (Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht tot het mbo) per 1 augustus 2017 heeft iedere mbo-student die zich uiterlijk op 1 april aanmeldt voor één of meer beroepsopleidingen het recht toegelaten te worden tot de opleiding van zijn of haar eerste voorkeur. De aankomend student die zich voor 1 april aanmeldt, heeft recht op een studiekeuze-ADVIES. Het is aan de student om daar iets mee te doen of niet.

Voldoe je aan de vooropleidingseisen dan dien je toegelaten te worden. Dus: kijken of iemand over de desbetreffende competenties beschikt is geen vraag meer en op basis daarvan mag de toelating tot de opleiding niet geweigerd worden. De mbo-school mag dus wel kijken of iemand over de juiste competenties beschikt. Er mag alleen niet op geselecteerd worden.

Tenzij er sprake is van een opleiding met een numerus fixus (dan wordt door volgorde van aanmelding of loting bepaald of iemand wordt aangenomen). En dan zijn er ook nog opleidingen die aanvullende toelatingseisen mogen inzetten (bijvoorbeeld: fysieke geschiktheid bij Sport en bewegen en veiligheid). Dan is er wel degelijk sprake van selectie.

Een capaciteitentest mag dan ook niet meer ingezet worden om de geschiktheid van de student te bepalen en op basis daarvan de student te weigeren: een test mag alleen worden ingezet om te kijken of de student extra ondersteuning behoeft. Er geldt een verplichting voor de mbo-school om zorgvuldig te onderzoeken of zij voor studenten met bijvoorbeeld een handicap doeltreffende aanpassingen kunnen verrichten waardoor de student alsnog geschikt is om de opleiding te volgen/deel te nemen aan de opleiding. Ondanks dat een student met een handicap of chronische ziekte in staat is de opleiding te volgen, kan het zijn dat sprake is van zodanig ontoelaatbare risico's dat moet worden afgezien van toelating van de student. Een beroep op deze uitzonderingsgrond kan alleen slagen wanneer er een reëel gevaar is voor de veiligheid en gezondheid van de student of van anderen. De mbo-school heeft eerst de plicht tot het verrichten van doeltreffende aanpassingen. Alleen indien het gevaar niet met redelijke aanpassingen kan worden afgewend, mag een student worden afgewezen.

NB: bij een opleiding met beperkte capaciteit (numerus fixus) mag de mbo-school op basis van niet-kwalitatieve kenmerken studenten voorrang verlenen.¹⁴

Uitzonderingen

Hieronder staan nog enkele uitzonderingssituaties vermeld:

Bijzondere weigeringsgronden

In bijzondere gevallen mag je geweigerd worden:

- Sommige opleidingen mogen 'nadere opleidingseisen' stellen. Het gaat dan om bepaalde schoolvakken die noodzakelijk zijn voor een opleiding. Voor sommige opleidingen in de sector techniek kan een diploma met wiskunde, of met natuurkunde en scheikunde verplicht worden

¹⁴ Zie <https://onderwijsenexaminering.nl/app/uploads/16.08.2019-Handreiking-Toelatingsrecht.pdf>

gesteld. Voor de sector economie kan een diploma met wiskunde, of economie of een tweede vreemde taal verplicht worden gesteld (NB.: dit gaat met ingang van het schooljaar 2021-2022 wijzigen). Voor de sector Zorg & Welzijn en de sector Landbouw gelden dit soort verplichtingen niet. (Zie art. 8.2.2. WEB en de Doorstroomregeling vmbo – beroepsonderwijs).

- Sommige opleidingen mogen 'aanvullende eisen' stellen. Het gaat dan om niet of moeilijk te ontwikkelen vaardigheden of eigenschappen die noodzakelijk zijn voor een beroep. Denk bijvoorbeeld aan de fysieke gesteldheid voor een dansopleiding of de fijne motoriek voor de opleiding tot goudsmid (art. 8.2.2a. WEB en de Regeling aanvullende eisen toelating middelbaar beroepsonderwijs met lijst opleidingen in bijlage) of op eerdere opleiding gebleken ongeschiktheid voor het beroep (art. 8.1.7b lid 2 WEB). Daarnaast kan een examencommissie een advies uitbrengen over (on)geschiktheid voor toekomstige beroepsuitoefening (WEB, art. 8.1.7b). Het bevoegd gezag kan op advies van de examencommissie beslissen de student niet toe te laten.
- Bij langstudeerders (meer dan zes jaar zonder diploma) of bij drie keer een negatief bindend studieadvies, beide situaties korter dan drie jaar geleden (art. 8.1.7b lid 3 WEB).
- Als er sprake is van een ernstige handicap of chronische ziekte die ervoor zorgt dat er objectief aantoonbaar geen diploma kan worden gehaald door de handicap of chronische ziekte en er redelijkerwijs geen aanpassingen mogelijk zijn.
- Bij opleidingen met een geloofsovertuiging. Zie de volledige tekst van artikel 8.1.1 lid 4 WEB.

2.4.4 Doeltreffende aanpassing

Het mbo wil toegankelijk zijn voor een brede doelgroep. Door waar nodig ondersteuning te bieden, stelt passend onderwijs studenten in de gelegenheid een beroepsopleiding te volgen. Daarbij nemen scholen zo goed mogelijk barrières weg die deelname aan het onderwijs in de weg staan. Het mbo wil iedere student het onderwijs bieden dat bij hem of haar past.

Wanneer een student als gevolg van zijn handicap of chronische ziekte ernstig beperkt is voor een functie of opleiding, kan een doeltreffende aanpassing mogelijk uitkomst bieden. Een mbo-school dient zich voldoende in te spannen om een doeltreffende aanpassing te treffen, tenzij deze aanpassingen voor de instelling een onevenredige belasting vormen.

Een aanpassing is voldoende of doeltreffend wanneer die de belemmering wegneemt (het gaat om een objectieve vaststelling of de aanpassing doeltreffend is; niet alles wat een student vraagt hoeft doeltreffend of noodzakelijk te zijn). Van een mbo-school wordt ook verwacht dat zij (voldoende) meewerkt aan een eventueel onderzoek naar welke aanpassing geschikt is. Een doeltreffende aanpassing houdt in de eerste plaats in dat de aanpassing in ieder geval geschikt is om de gehandicapte of chronisch zieke te laten deelnemen aan het onderwijs. Geschikt is die aanpassing die belemmeringen kan wegnemen en die de zelfstandigheid en volwaardige participatie en integratie van de gehandicapte of chronisch zieke student kan bevorderen.

Aanpassingen die als doeltreffend kunnen worden aangemerkt zijn: het realiseren van ondersteunende software bij het lezen, bijlessen, een aangepast

onderwijsprogramma met minder uren begeleidende onderwijstijd (BOT) of BPV dan de wettelijke urennormen (zie verder bij 2.4.5 stage), extra stagebegeleiding of een bepaalde positie in het leslokaal. Aanpassingen kunnen puur fysiek zijn, maar er valt ook extra begeleiding onder (bijvoorbeeld door een ambulante begeleider of het plaatsen in een aparte klas). Hierbij is van belang dat gekeken wordt naar de individuele behoefte van de student met een beperking, naar welke aanpassing hij of zij nodig heeft.

Ingrijpende en kostbare aanpassingen kunnen niet van een mbo-school worden gevraagd. Te denken valt aan een verbouwing van een bibliotheek of het realiseren van een invalide parkeerplaats. NB: het kan wel zo zijn dat er in sommige gevallen andere wetgeving is die een mbo-school hiertoe verplicht.

Als een mbo-school van mening is dat een aanpassing een onevenredige belasting vormt dan dient zij dit te onderbouwen op basis van individueel onderzoek naar de specifieke ondersteuningsbehoefte van de betreffende student. Ook moet de mbo-school de student adviseren welke opleiding(en) wel geschikt zou(de) kunnen zijn.

Het plannen van verschillende gespreksmomenten tussen de opleiding en (de ouders van) de student, de begeleiding van interne en externe begeleiders of het schrijven van een handelingsplan/plan van aanpak betreffende de studievoortgang en afspraken tussen opleiding en student en het daarnaar handelen, worden door het CRM in het algemeen beoordeeld als voldoende inspanningen van de mbo-school ten behoeve van de student. Mbo-scholen hoeven niet bij voorbaat rekening te houden met alle mogelijke beperkingen die het gevolg zijn van handicaps of chronische ziekten bij studenten. De wet gaat uit van een aanpassing in een concrete individuele situatie waarbij het initiatief ligt bij de student zelf, dan wel bij zijn vertegenwoordigers. Een student dient kenbaar te maken dat er behoefte bestaat aan een aanpassing en welke aanpassing in de concrete situatie gewenst is.

Het vorige punt is sinds de invoering van het Passend onderwijs erg belangrijk in het mbo. Mbo-school en student overleggen bij de intake welke extra ondersteuning er tijdens de opleiding nodig is. Dit wordt direct daarna in de onderwijsovereenkomst vastgelegd. Met andere woorden, als de student moedwillig de behoefte aan extra ondersteuning verzwijgt, kan dit consequenties hebben voor de mate waarin de mbo-school deze jongere kan begeleiden of zelfs op mbo-school kan houden. Het Ministerie van Onderwijs is voornemens de onderwijsovereenkomst af te schaffen. De planning is nu invoering per 1 augustus 2022. Met het afschaffen van de onderwijsovereenkomst vervalt de bijlage bij de onderwijsovereenkomst met afspraken over extra ondersteuning. In het nieuwe wetsvoorstel blijft een verplichting staan over het maken en vastleggen en (nieuw) evalueren van afspraken. Het is ook raadzaam om dit te blijven doen, zodat voor alle partijen duidelijk is wat de extra ondersteuning inhoudt.

Doeltreffende aanpassingen dienen (tijdig) aangevraagd te worden door de student zelf en een mbo-school dient binnen een redelijke termijn te reageren op het verzoek om een doeltreffende aanpassing. Wanneer een klacht van een student inhoudt dat een mbo-

school uit zichzelf het initiatief had moeten nemen om de juiste begeleiding te bieden treft dit geen doel.

2.4.5 Stage

Een mbo-school biedt een beroepsopleiding aan. Daarvan is onderricht in de praktijk van het beroep (dus in dit geval de stage) een verplicht onderdeel. De mbo-school is er dan ook verantwoordelijk voor om de studenten te helpen bij het vinden van een stageplek. Het beleid dat de mbo-school hiervoor heeft, kan verschillen van het toewijzen van stageplekken tot studenten zelf laten zoeken naar een stageplek. Dit is in de praktijk vaak afhankelijk van de opleiding, het soort stage, leerjaar, niveau en doelgroep. Als een student niet op eigen kracht een stageplek kan vinden, is het de taak van de mbo-school om de student actief te helpen bij het vinden van een stageplaats .

Wanneer een student in het intakegesprek uitdrukkelijk zijn of haar handicap/chronische ziekte naar voren brengt, dient dit een punt van alertheid te zijn voor de mbo-school. Dergelijke studenten kunnen vanwege hun handicap/chronische ziekte minder mogelijkheden ervaren bij het vinden van een geschikte stageplaats. Van een mbo-school mag daarom worden verwacht dat zij in overleg met de student bepalen of er extra behoefte is aan ondersteuning bij het vinden van een stageplek.

Onafhankelijk van handicap en/of chronische ziekte: we gaan er vanuit dat een student zich aan de gemaakte afspraken houdt. Wanneer deze niet haalbaar blijken te zijn, kunnen in overleg tussen het leerbedrijf, stagiair en mbo-school andere afspraken gemaakt worden.

Zo is het mogelijk voor studenten die minder belastbaar zijn vanwege ziekte/beperking een aangepast onderwijsprogramma te maken met minder uren begeleide onderwijstijd (BOT) en/of BPV dan de wettelijke minimumnormen. De mbo-school moet voldoende en aantoonbaar kunnen onderbouwen dat de student het reguliere programma (al dan niet tijdelijk) niet kan volgen. Bij de aantoonbaarheid kan men denken aan een verklaring van een (gespecialiseerde) arts, jeugdzorg of maatschappelijk werk.

In de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) wordt geregeld dat persoonsgegevens mogen worden uitgewisseld als daar een wettelijke grondslag voor is. De mbo-school mag om medische gegevens/een verklaring vragen, omdat de mbo-school verplicht is te onderbouwen waarom minder onderwijs- en/of BPV-uren worden geprogrammeerd.

De mbo-school kan zelf beleid maken over wie een dergelijke verklaring af mag geven. Vanuit de overheid is er regelgeving voor het toestaan van aanpassing van wijze of vorm van centrale examens voor studenten met een beperking die niet van zintuiglijke of lichamelijke aard is. De examencommissie kan aanpassingen toestaan op basis van een deskundigenverklaring van een ter zake kundige orthopedagoog of psycholoog. Bij aanpassingen van instellingsexamens, onderwijs en BPV zijn er geen regels vanuit de overheid wie een verklaring af mag geven. Zoals gezegd, de instelling kan daar zelf beleid opmaken. Het is raadzaam de verklaring af te laten geven door een persoon met relevante kennis van de beperking (dat kan per beperking verschillen) die ook onafhankelijk is.

Zie voor meer informatie het [servicedocument](#) van de Inspectie van het Onderwijs over onderwijstijd in het mbo in relatie tot jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte.

2.5 Leeftijd

Onderscheid op grond van leeftijd is verboden bij het verlenen van toegang tot onderwijs. Ook het hanteren van een leeftijdsgrens voor een opleiding is niet toegestaan. Volgens een vaste oordelenlijn van het CRM is sprake van onderscheid op grond van leeftijd wanneer leeftijd de reden is geweest voor een afwijzing, maar ook als leeftijd hierbij mede een rol heeft gespeeld.

Wanneer de leeftijd van de student aan de orde is gesteld, levert dit, als uitzondering op wat hiervoor staat, geen onderscheid op wanneer de uitingen zijn ingegeven door didactisch-pedagogische overwegingen. De uitlatingen dienen dan niet te worden gedaan in het kader van bijvoorbeeld de toegang tot een opleiding, maar vanuit het standpunt dat de leeftijd van de student beter aansluit bij de studentenpopulatie van een andere opleidingsvariant.

2.6 Geaardheid

Discriminatie op grond van seksuele oriëntatie en gender is wettelijk verboden. Toch ervaren mbo-scholen die lesbisch, homoseksueel, biseksueel of transgender (LHBT) zijn, nogal eens problemen. En datzelfde geldt voor LHBT-docenten en andere medewerkers. Daarmee is de sociale veiligheid in het geding. In de afgelopen jaren is hier steeds meer aandacht aan besteed. In het regeerakkoord (VVD, CDA, D66 & Christen Unie, 2017) stond onder meer dat de positie van LHBTI (naast lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender wordt in het regeerakkoord ook naar intersekse verwezen) verbeterd zou worden in het mbo.

Een belangrijke sleutel ligt in het (verplichte) burgerschapsonderwijs. Om mbo-studenten op te laten groeien tot participerende burgers én te voldoen aan de kwalificatie-eisen voor hun beroep, is het belangrijk dat jongeren zich bewust zijn van diversiteit, en daarmee kunnen omgaan. Per 1 augustus 2016 zijn de kwalificatie-eisen met betrekking tot Loopbaan en burgerschap aangescherpt door kritische denkvaardigheden toe te voegen (Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB, 2017). Deze kritische denkvaardigheden zijn ook van belang bij het bespreken van en omgaan met seksuele diversiteit.¹⁵

Om de acceptatie van seksuele diversiteit te vergroten, is het belangrijk dat docenten een open houding hebben en dit durven te laten zien aan hun studenten. Dit klinkt makkelijker dan het is. Docenten blijken het sowieso al lastig te vinden om maatschappelijke thema's zoals seksuele diversiteit te bespreken in de klas.¹⁶ Om een grotere acceptatie van seksuele diversiteit te bevorderen kunnen mbo-scholen verschillende methoden inzetten.

¹⁵ Zie ook 'Examen- en kwalificatiebesluit beroepsopleidingen WEB met betrekking tot de kwalificatie-eisen voor loopbaan en burgerschap' <https://burgerschapmbo.nl/app/uploads/stb-2019-163.pdf>

¹⁶ Elfering, Leest & Rossen, 2016

Om acceptatie van seksuele diversiteit een goede plek te geven, is het belangrijk dat er doelen worden gesteld. Daarmee kan geëvalueerd worden of de doelen ook behaald worden. Kennisoverdracht of bespreekbaar maken van diversiteit alleen lijken geen effectieve doelen. Bij een klas waar veel studenten bijvoorbeeld negatief denken over homoseksualiteit, kunnen deze negatieve gevoelens juist versterkt worden door ze bespreekbaar te maken.

Als er binnen een groep veel negatieve meningen zijn over seksuele diversiteit, kan dit bestaande negatieve opvattingen versterken. Dit lijkt juist niet de bedoeling van zulke discussies. Het is daarom beter om een positieve sociale norm te stimuleren. In plaats van dat alle meningen gehoord worden in een dialoog is het waarschijnlijk beter om vooral positieve geluiden over seksuele diversiteit uit te dragen (Felten e.a., 2015). Docenten kunnen daarbij gebruik maken van gastlessen of gastsprekers, maar er heerst bij docenten ook juist het gevoel dat zij zelf seksuele diversiteit een plek willen geven (De Onderwijsalliantie, 2017). Hierdoor zou seksuele diversiteit ook een meer structurele plek kunnen krijgen binnen het onderwijs.

Ondanks de behoefte om zelf seksuele diversiteit een plek te geven in het onderwijs, hebben docenten tevens behoefte aan ervaringsdeskundigen, voorlichtingsmateriaal en lespakketten (Elfering, Leest & Rossen, 2016). Zo kan er gebruikgemaakt worden van gastlessen, online lesmateriaal, of theatervoorstellingen. Deze zijn bijvoorbeeld te verkrijgen via Rutgers, Stichting School & Veiligheid, Movisie, Kennisplatform Integratie & Samenleving en COC, Nederland of via het Kennispunt MBO Burgerschap.

Uit onderzoek blijkt dat film- en theatervoorstellingen mogelijk de acceptatie van seksuele diversiteit vergroten.¹⁷ COC, Theater AanZ en Stichting School en Veiligheid werken bijvoorbeeld samen in een theatervoorstelling specifiek voor het mbo. Door middel van een training krijgen docenten handvatten om seksuele diversiteit bespreekbaar te maken bij de studenten na het kijken van deze voorstelling.

Wat verder bijdraagt aan een positief schoolklimaat zijn Gender & Sexuality Alliances ook wel bekend als Gay-Straight Alliances (GSA). Een GSA is een groep studenten met verschillende seksuele oriëntaties (ook heteroseksueel) die samenwerken aan een veiliger schoolklimaat. Paarse Vrijdag, een initiatief van COC Nederland, kenmerkt zich eveneens door solidariteit. Die dag, één keer per jaar, worden studenten opgeroepen om paars te dragen en zich daarmee uit te spreken voor de acceptatie van LHBT-jongeren.

¹⁷ Zie bijv. Movisie <https://www.movisie.nl/publicatie/do-right-thing>

3. Klachtenbehandeling

Scholen willen de student een veilige leeromgeving bieden. Maar waar gewerkt wordt, kunnen er ook dingen misgaan. Het kan voorkomen dat de student ergens ontevreden over is. De student kan altijd eerst in gesprek gaan met de docent of de studieloopbaanbegeleider. Als men er bij deze stap niet uitkomt, kan de onderwijsdirecteur ingeschakeld worden. Daarnaast heeft elke mbo-school een klachtenfunctionaris/vertrouwenspersoon waar de student naartoe kan gaan als de student zich om welke reden dan ook niet veilig voelt op de mbo-school.

Bezwaar tegen niet toelaten

Voldoe je als student aan alle toelatingseisen? Dan is de mbo-school verplicht de student aan te nemen. Een studiekeuzeadvies is niet bindend, adviseert de mbo-school de student een andere opleiding? Dan mag de student dat advies negeren.

Wordt de student afgewezen, kan de student daartegen bezwaar kan maken. Als de student jonger is dan 18 jaar en nog geen diploma heeft op minimaal havo, vwo of mbo-2 niveau, dan hoort de mbo-school de student alsnog een andere opleiding aan te bieden waar hij/ zij zich kan inschrijven.

Diverse klachtenregelingen

Per 1 augustus 2017 is het klachtrecht wettelijk verplicht (artikel 7.4.8a WEB). Een mbo-school kan hier verschillend mee omgaan en kan verschillende regelingen hebben waarin staat beschreven hoe de mbo-school omgaat met een klacht van een student. Zo dient er een regeling te zijn voor klachten over of om in beroep te gaan tegen examenbeslissingen. Wanneer sprake is van ongewenst gedrag zoals seksuele intimidatie, discriminatie, agressie of pesten dient er een klachtenregeling ongewenst gedrag te zijn waarin staat omschreven bij wie je terecht kunt.

Het servicedocument Klachtenbehandeling in het mbo (versie 2017) ondersteunt de scholen bij de implementatie van de wet. Dit servicedocument is een gezamenlijk servicedocument van de JOB (jongerenorganisatie beroepsonderwijs, de belangenbehartiger van alle mbo-studenten) en de MBO Raad (de branche-organisatie van het middelbaar beroepsonderwijs).¹⁸

Meldpunt stagediscriminatie Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven

Discriminatie bij het vinden van een stage of op je stage is onaanvaardbaar en onacceptabel. Het is belangrijk dat studenten die stagediscriminatie ervaren zich melden. Hierdoor wordt het inzichtelijk en kan er ook iets mee worden gedaan.

Zie voor meer informatie: <https://www.s-bb.nl/studenten/meldpunt-stagediscriminatie>

NB: Er is ook een landelijk meldpunt discriminatie <https://www.discriminatie.nl/#/home>. Op deze site staan regionale meldpunten vermeld.

¹⁸ Zie: <https://www.mboraad.nl/publicaties/servicedocument-klachtenbehandeling-het-mbo>

College Rechten van de Mens

Bij het College voor de Rechten van de Mens kunnen studenten ook terecht met vragen over discriminatie en de betekenis van mensenrechten in Nederland. Studenten kunnen misstanden melden en discriminatieklachten voorleggen. Ook geeft het College advies en denken ze mee over wat je zelf kunt doen.

Een procedure bestaat uit een schriftelijk en een mondeling onderzoek (een zitting). Een klachtenprocedure is alleen mogelijk in discriminatiezaken en niet voor andere klachten over mensenrechten. De klachtenprocedure is gratis.

Zie verder: <https://klachtenformulier.mensenrechten.nl/#>

4 Tot slot

Het is niet te voorzien welke vragen over gelijke behandeling in het onderwijs in de toekomst zullen spelen. Een zorgvuldige belangenafweging blijft van groot belang. Mbo-scholen dienen zich te blijven afvragen of het beleid het door hen beoogde doel dient. Bij twijfel verdient het voorkeur een advies, dan wel een oordeel eigen handelen aan te vragen bij het CRM. Mocht er desondanks sprake zijn van conflictsituaties dan is het van belang alternatieven voorhanden te hebben die discriminerende maatregelen opheffen.

